

Июнён 22-мёшёнче Раҕсей халәхә асанупа хурләх кунне паллә турэ

«Ўитсе куряр аннесем патне...»

Алексей Митрофанович Татаров (15.03.1964 – 19.06.1983) службән пусламаш кунесенче.

Виталий Павлович Николаев летчик-штурман (21.06.1964–13.11.1988) Афганистанри түпене сар заданийесемпе 60 хутчен сёкленне.

Иртнэ кунсенче районти воин-интернационалистсен канашён членесем **К. Петров, Ю. Трофимов, В. Киршев** Афганистанра пус хунә кашни юлташён вилтәпри сиче пулчэс.

Афганистанра 19 сұлта (26.07.1983) пус хунә **Михаил Михайлович** сартан таврансен пирёнтен уйрәлнә **Николай Михайлович Самойлов** (йекерешсем).

Юлия Федоровна Татарова ывәлән – **Алешән** – вилтәприне пәхса-тирпейлесех тәрәтэ.

Николай Юрьевич Михеев чикэ хуралси (30.09.1968 - 21.04.1987).

Икэ хөрпе пёр ывәл суратса үстернэ “ЧР ял хушаләхән тава тивәслэ ёсчәнэ” **Тасия Ильичина Михеева** паян хёресен ачисемпе киленсе пурәнәтэ.

(Вёсэ. Пусл. 1-мёш стр.)

– Асаттесен 1941-1945 сулсенчи паттәрләхэ умёнче пите хёрет-мерёмёр, Таван сёршыв ума лартнә задачәсене вёснэ сити пурнәсларамар, – тенеччә Кашмаш яләнче суралса пёрремёш утамсем тунә тантәшәм, 1986-1988 сулсенчи действительнай сар службине Афганистанра ирттерсе тавраннә хысқан 1994 сұлта контрактпа сара кайнә, Таджикистан территориянчи Мускав чикё отряднече службара танә, Афган моджахечесемпе тан мар сапәсәва кёрсе 27 сұлтах сёршыв интересесемшён пус хунә Раҕсей Федерацийён Геройё Николай Валерьевич Смирнов.

Иртнэ кунсенче воин-интернационалистсен районти канашё Афганистанра пус хунә 7 өнтешёмёрён ашшэ-амашё патёнче пулса курчэ, сапәсу хирёнче юлнә тусёсен юлашки сёнёвнэ пурнәсларэ: “Сёршыв интересесене хутелесе эпир кунта юлсан, ситсе куряр пирён аннесем патне...”

Фронтра юлнисене числасси-хисеплесси чавашән ёлкрөнөх пулнә. Историлле документсенчен Пёрремёш Петёр патшан Азов походне (1696 с.) хутшәннә тури чавашсемпе сармәссем 1698 сұлта сав сар суревне асанса хайсен вайёпе Чикмере часовня-паләк лартнә. 1812 сұлхи вәрса хутшәннисем тәтәшәх вәрса пусланнә май уйәхөнче пёрле пухәнса ыйтусем ситсе явнә, тавранайман юлташесен семйисене пулшма тәрәшнә. 1877-1878 сулсенчи вырәс-турккә вәрсинче пулнисем сывәхри чиркүсем патне пухәнма кәмәллани паллә. Пирён тәрәхрисем ытларах суллахи Микулнәра Ишек чиркёвнэ пухәннә. Сак кун кунта 3 сұлта пёрре 500 фронтовик-ветерана яхән медаль-орденсем сакса вилнэ юлташесене чиркүре асәнтарттарнә. 1905 сұлта Япон вәрсинче хутшәннисем те сак йәларан пәрәнман, анча пёрремёш тенче вәрси, революци тата граждан вәрси сак пухәнусене ура хунә. Паян сакә йәлтах иртнэ вәхәтра ёнтэ, анчах воин-интернационалистсем сар сыннисен ыра пусарәвнэ кун йёркинчен кәларма васкамафсә-ха.

... Инсетри ләккә ка сә илөс пире, Бокалсем тултраса шәлса илөс пите, – шәранәт паллә мар автор юрри черетлэ сапәсәва каякан салтак сассипе. Пурнәспа вилем хушшинчи юлашки утамә тунә чух “Касарәр мана, юлташ ачасем!” тесе хайсен кусёнчен тинкернэ юлташесен ячәсене сав сапәсуран таса-сывә тухнисем самантләха та манаймафсә. Сакән пек асра юлчэс Константин Петров асөнче 1982 сұлта пёрле Афганистан лөкнэ, Ситуккассинче суралса үснэ Мишә Коля Самойловсем. “Йекерешсем спортра маттурчэ, каласура ләккәччэ, хушнә ёсе пурнәсланипе паләрәтчэс, 1982 сұлхи декабрьте Афганистана каяссине пёлсен, хайсем приказа пурнәлассинчен хәраманнине кәтартрөс, – аса илет паян службәна вёсемпе пёрле пусланә К. Петров. – 1983 сұлхи июлөн 26-мёшөнчи сапәсура Миша пус хуни маншән паянчөнөх шанчәклә туспа ёмөрлөх уйрәлнә пысак сүхату”. Коля вара Афганран тавранса семье савәрнә, Вена Петровнапа 2 хёр суратса үстернэ, анчах хай юлташён автомашинине юсама пулшнә чух сұләм тыткәнне лексе пурнәсран вәхәтсәр уйрәлнә. Коляпа Мишән тата вёсен ашшэ-амашён вилтәприсем юнашар пулнәран Вена Петровна тирпейлесө пәхсах тәрәтэ. “Иккешне те пелетөп, иккештө те пёр пек кәмәлләччэ. Паян районти кашни афганецпах интереслене тәрәтәп, – тет Вена Петровна. – Акә эсир паян пире аса илни хулпусси синчи пысак чула илсе пәрахрө. Паян пуранакансем вилнисем пирки шуллани пурнәсра тәрөк парәтэ”.

Мән Тутаркассинчи Алексей Татаровпа Мән Шашкарти Николай Пёрцев пёр кун, 1982 сұлхи майән 9-мёшөнче сара кайнә. “Вёсем пёрле сән үкерттерсе ярса панә сән үкөрчөк семье архивөнчи чи паха реликви”, – терө каласу вәхәтөнче 72 сұлпа пыракан Юлия Федоровна Татарова ывәлө синчен ырине сөс аса илсе. Шыв патне кайма сөклем тытнине курсанах: “Анне, ан кай, хамах кайса килетөп”, – тесе начасрах шыв әсса килсе панине амашё паян та манаймасть.

– Ан силленсе юл, Алеша. Пәхса усраймарәм. Ситөтөртөм те усә кураймарәм, асәрхаймарәм, – куссульне шәлчө мәшәрөн вилтәприпе юнашарри синчи сән үкөрчөкрен кәмәллән пәхакан ывәлө умёнче Ю. Татарова.

Алеша хысқан 9 уйәхран пус хунә Николай Апполонович Перцевән таван килөнче вара паян та ывәлө ячөпе тирпейлөх кәна хушаланатэ. “Пелтөр Владислав ывәләм кил хушшине бетон сарса пачө те пылчәк сарасси хыса юлчө”, – терөс вёлле хурчөсемпе ёслеме юратакан ёс ветеранёсем Валентина Ивановнапа Апполон Кузьмич Перцевсем хайсем 5 ача суратса үстернине тата вёсенчен паян Коля сөс суккине паләртса.

– Лена хөрөмпе Сергей ывәләм күршөрөх пуранассө те вёсен ачисем пирён патәмәртан тухмассө. Галя хөрөмөн ывәлө паян действительнай сар службинче. Ленән ывәлө Сергей контрактпа Раҕсей сарёнче. Пирён пахча 28 сотка сөс пулсаччө те Коля вилсен 12 сотка уйрам хушса пачөс, – терөс ашшөле амашө. – Тавах сире те пире манса кайманшән. Аса илсен чун тапранатэ. Коля вилсен тата ана илсе пытарсан та кил хушшинче ёслөнө чух урамран аләк айөпе салтак атти куранасса кетөттөмөр... Мён тери йывәр хәв суратнә ачуна сүхатма. Ун пекки ан пултәр никама.

– Таван сёршыв интересесемшён пирён ывәлсен ёмөчөсем вәхәтсәр татлчөс. Вёсене асанса аставәм музей пулсан аван пулмалла, – хай сөнөвнэ пелтерчө Тушкассинче пуранакан Таисия Ильичина Михеева ывәлөн юлташөсем пырса кёрсен аса илү сәмхине сүтме пусланә май. Коля пысак малашләхлә сарак пулнине унән аттестачө синче, тәпрен илсен, йәлтах “5” пәләсем пулни калатэ, анчах... Сёршыв умөнчи тивөсе пурнәсләнә чух...

Кивө Матякра Александр Николаевич Порфирьев килөнче пулса курсан эпир сав кун унән амашөле юлашки тел пулни халө те чөрөре. “7 ача суратса үстертөм те кёсөнни Саша Афганистанра пус хучө. Ыттисем паян пурте семьеллө, таван кил сичнен самантләха та манмассө. Тавах вёсене уншән, – терө вәл савән чухнехи каласура. Сашән ашшө енөпе иккөмөш сьпәкри пичшөсө сак ялтах суралса үснө Юрий Петрович Тарасов та Афганистан вут-суләмөнче пулса пус хунә.

– Чөрө ачана сара әсәтрәмәр та каялла шәмат кун ирле хөвөл тухнә чух цинк тулпәкә кетсе илни мөнле хурләхлә самант, – куссульне шәлса каласрөс Ю. Тарасов килөнче. – Эпир пуранат-пәр-ха. Төрөссипө вёсен пире малтан юлашки сула әсәтмәл-ләчө те.

Оринин ял тәрәхөнчи Лапкасра суралса үснө Виталий Павлович Николаев Афганистанри сапәсусене МИ-8 вертолет штурманө пулса хутшәннә, 60 хутчен сар заданийесенче пулнә, анчах Кабул аэродромне душмансем тапәннине сирнө чух 1988 сұлхи кёркунне вилмеллөх аманнә. Паян вәл үснө кил хула пулсан та, Витя ял сыннисемпе таванёсен, Афганистанра пёрле пулнисен асөнчен самантләха та тухмасть.

Анатолий БЕЛОВ.
Автор сән үкөрчөкөсем.

Николай Апполонович Перцев сержант (15.12.1963 - 8.03.1984).

Афганистанран пирён сарсене кәларнә хысқан 18 сұлтан таса-сывә тавраннисене унта пус хунә юлташесен килесене ситсе таванесене хисеп тумә “Муркаш пасарө” МУП (ертүси Е. Субботин) тата Москассинчи “Заря” общество (ертүси П. Терентьев, сән үкөрчөкөре) пулшрөс.

Инсетри сәртлә-туллә сёршывра хамәр сёршыв интересесемшён пус хунә Николай Перцевән ашшөле амашө Валентина Ивановна Апполон Кузьмич Перцевсене сав вәрсәран таса сывә тавраннә салтаксем парне панә самант.

Вена Петровна Самойлова (Николай мәшәрө) районти афганецсенчен чылайашне пелет, вёсен паттәрләхне хисеплет.

Кивө Матякра каччи Александр Николаевич Порфирьев (1.04.1966 - 5.07.1986).

Кивө Матякра үснө Юрий Петрович Тарасов (1.01.1964 - 26.09.1984).

Валентина Ивановна Апполон Кузьмич Перцевсем кил-сұрта тирпейлө пәхнине пёрлөх вёлле хурчө те тытассө.